

panoramska cesta iz Solčave prek Podolševe v Matkov kot in Logarsko dolino, na drugi strani pa v Mežiško dolino, kar vse obeta še lep razvoj planinstva v tem delu Savinjskih Alp.

SPOMIN NA ZASLUŽNE PLANINCE

Spomnimo se ob naši obletnici tudi naših planincev **Franceta Herleta** iz Solčave, **Avgusta Vršnika** iz Luč in **Dušana Gradišnika** iz Celja, velikih plezalcev in alpinistov, ljubiteljev naših Savinjskih Alp in drugih gora, **Robanovega Joža**, velikega ljubitelja Solčave, njenih planin, posebno Robanovega kota, in narodnega pesnika.

Omeniti moram tudi Solčavsko transverzalo, ki je zelo obiskana. V oskrbovanju in vzdrževanju pa ima društvo 20 kilometrov planinskih poti, ki jih je dolga leta urejal markacist **Ignac Štebe**.

Ko se ob 40-letnici v spominih vračamo v leto 1953, k ustanovitvi Planinskega društva Solčava, k obnovi stare planšarske kočice, k spominom na to, kako smo na hrbitih prenašali material na Klemenčo jamo, oskrbovali druge kočice, gradili hotel Rinka, žičnice, novo kočico na Jami, obnavljali in markirali steze, vidimo, da je bilo solčavsko planinsko društvo ves čas delovno in prizadevno in da je tudi prispevalo svoj delež k slovenskemu planinstvu.

VELIKO POTI PO NAŠIH GORAH JE MARKIRAL STANKO DEŽMAN IZ SPODNJIH GORIJ

MARKACIST Z IZKAZNICO ŠTEVILKA 3

MIRKO KUNŠIČ

Osemnajst lastovicih gnezd pod napušči hiše **Vahtarjevega Stanka, Stanka Dežmana** iz Spodnjih Gorij, trenutno še sameva. Toda Stanku, ki je 13. marca praznoval 89. rojstni dan, sploh ni dolgčas. Te besede ne pozna in ne prizna. Tiste, ki večkrat prihajajo k njemu na obisk, na pogovor, šilce »športnika« in po navsote za zdravje, prav nič ne presenečajo pri vhodnih vratih zatakneni lističi z več kot 15 napisanimi sporočili: »Sem zadaj. Pokličí. Me ni doma, pridem kmalu. Sem pri čebelnjaku. Potrobi ...«

»Od vseh označenih poti mi je k srcu najbolj prirasla tista čez Lepo Špičje, grebenom med Trento in Dolino Triglavskih jezer. Trikrat sem jo trasiral, označil z rdečimi pikicami, preden smo se je markacisti lotili s svedri, jeklenicami in klini. Triurno pot sem tako speljal, da smo porabili le 17 metrov vrvi in osem klinov. Nazadnje sem bil tam pred štirimi leti,« začne pripoved o delu svojega življenja Vahtarjev Stanko.

ČETRT STOLETJA MARKACIST

Mama ga je povila očetu Jožetu 13. marca 1905. leta ob 10.10 na Koroški Beli. Natančno uro rojstva mu je zaupal oče, ki se je prav takrat vračal s kravo na povodcu, ki jo je kupil na Gregorjevem sejmu v Lescah. Že čez pol leta so se preselili v Podhom, kjer je oče na tamkajšnjem postajališču prodajal vozovnice in je od tam tudi pridrevnik Vahtarjevi. V družini je bilo šest sestrá in trije bratje, pri mizi jih je bilo seveda enajst. S šestimi leti je bil z očetom že prvič na temenu Triglava (do zdaj se je tja povzpел več kot 150-krat, pa tega ne obeša na veliki zvon).

Goram je ostal zvest vse življenje. Skoraj četrto stoletja jih je »obdeloval« s svedri ter opremjal s klini in jeklenicami. Stanko ima še danes v enem od predalov v kuhinji značko markacista z vgravirano številko 3.

»Enojko je imel **profesor Šumljak** iz Maribora, dvojko **Stanko Kos**, ki je imel na skrbi kamniške gore in pota v okolici Ilirske Bistrice. Trojka je pripadla meni, ki sem se zavezal, da bom s sodelavci skrbel za markacije in varna pota v delu Julijcev in Karavank. Ko sem začel, sem bil še delovodja žarilnice, lužilnice in hladne valjarne Železarne Jesenice. Po 36 letih in šestih mesecih dela sem imel v pokoju dovolj časa za delo v planinstvu. Še vedno sem član in odbornik PD Gorje, vseskozi sem bil s srcem markacist.«

»Trasiranje in nadelava poti čez Grmado pod Šmarno goro je bila prvo zahtevno delo. Del poti je celo zahtevnejši kot pot na Triglav. K temu delu me je izzval **dr. Miha Potočnik**, ki me je vprašal, če si to sploh upam. Markacisti smo pred vsako sezono odšli po poteh, odstranjevali od zime nanošeno kamenje, pregledovali jeklenice in čvrstost klinov. Če je bilo treba, smo zdolbli do 16 centimetrov globoko luknjo v skalo, z gumijasto cevjo izpihali drobljenec iz luknje in jo zabili z že pripravljenimi macesnovimi zatiči. Ko je bila polna lesá, smo z dvokilogramskim kladivom zabili v sredino nov klin. Tako pritrjen bi zdržal najtežjega vola,« nadaljuje Stanko.

TEŽAK MARKACISTOV NAHRBTNIK

Bil je zraven, ko so čez Zelnarico speljali položnejšo pot, vsepovsod so iskali za planince varna, zavarovana pota. Njegove sledi so na poti od Vodnikovega doma do Doliča. Bil je

»nadzorni« nad potmi od Rudnega polja do Malega Triglava, od Planike do Kanjavca. Največkrat sta si teže nahrbtnike optala z **Janikom Vebrom, Katrnikom** iz Gorij. Oba sta znala dobro delati in tudi uživati v visokogorju. Stanko še danes z vso svežino pove, kako sta nekoč z grebena Lepega Špičja opazovala gamsji trop. Stanko jih je naštel 136, Janko šest

več. Skoraj bi se sprla, kdo ima prav. Stavila sta in jih ponovno štela skozi daljnogled, vsak s svoje strani. Janko je moral priznati, da Vahtarjev pač dobro vidi.

Sestavni del nahrbtnika je bilo vedno težko kladivo, v butarice nažagan in povezan macesnov les, klešče, žica, klini, več tako imenovanih svetrov s posebej kaljenimi ostmi, nekaj metrov vrvi za varovanje, posebna tenka vrv, s katero so markacisti premerili, koliko jeklenice bodo porabili za varovanje posameznih delov poti, in še nekaj drugih pomagalo. Toda teža 20 in več kilogramov na ramenih in hrbtih je bila sestavni del markacistove opreme.

Prav markacisti so vsi že občutili tudi trenutke tesnobe, ko se je v gorah razdivjala nevihta, sami pa so brez »železja« ždeli pod kakšnim previsom. Občutili so tudi krajše zdrse, saj tisti, ki je veliko na poteh, tudi kdaj pade. Toda strah so puščali v dolinah.

Stanko še vedno ve, kje v Zgornji Krmi je lahko opazoval kozoroge. Rad je počival na enem od treh otesanih macesnovih pragov (danes je zunaj nanosov le še en samcat), ki so jih delali za progo do Rateč. Takrat so nad Zgornjo Krmo padli najlepši macesni.

Koče se odpirajo

Planinsko društvo Kranj obvešča planince, da je Planinski dom kokrškega odreda na Kališču odprt vsako soboto, nedeljo in ob praznikih. Oskrbniki obljublajo, da bodo planinci v njem prijazno sprejeti in lepo postreženi. Po obnovljeni planinski poti je iz Mač do Kališča dobri dve uri hoje.

Koča na Velikem Snežniku (1796 m) je sicer zaprta do 15. junija, toda ob ugodnem in lepem vremenu bo po vsej verjetnosti odprta vsak konec tedna in ob praznikih. Za vsak primer je vredno o tem, ali bo koča odprta ali ne, vprašati oskrbnico **Majdo Ferlež**, Jasen 15a, Ilirska Bistrica, lahko tudi po telefonu 067/82-363.

Planinski dom na Sviščakah (1242 m) je odprt vsak konec tedna od petka do nedelje zvečer in med prazniki. Podrobne informacije dajeta **Anica Pipan**, Maistrova 11, Ilirska Bistrica (njena telefonska številka je 067/82-005) ali **Katja Novak** (telefon 067/42-102). Številka mobitela v planinskem domu je 0609/613-601.

Planinski dom na Lubniku je od 19. marca stalno odprt, informacije o vsem, kar zadeva

razmere v domu in poti do njega, pa je mogoče dobiti po telefonu 064/620-501. Skupinam priporočajo, da svoj prihod prej najavijo, da bi se oskrbniki nanj lahko pripravili.

Planinsko društvo Črnomelj obvešča planince, da bo Dom na Mirni gori zaradi obnovitvenih del zaprt najverjetneje do 1. junija. Žig Mirne gore je planincem na voljo pri **Ceku Satošek** v vasi Planina pod Mirno goro.

Planinsko društvo Železniki obvešča, da je zimska soba v Krekovi koči na Ratitovcu odprta in oskrbovana vsako nedeljo in vsak praznični dan.

Kot sporoča Planinsko društvo Železnikar iz Ljubljane, Dom na Vogarju nad Bohinjskim jezerom spet obratuje vsako soboto in nedeljo, planince pa z veseljem sprejmejo že v petkovih popoldanskih urah. Sprejemajo tudi naročila za večje skupine, vendar je treba v tem primeru prej plačati konzumacijo.

Za poletno sezono, se pravi od 15. junija do 1. oktobra, v domu potrebujejo kuharico, ki ima že opravljen zdravniški pregled (stroške pregleda vrnejo). Prijave je treba poslati na Planinsko društvo Železnikar, Kolodvorska ulica 11, 61000 Ljubljana.

RECEPT ZA ČILO STAROST

»Že takrat sem začel spoznavati alpsko cvetje. Toda v vseh teh letih, kar sem se potepal po gorah, sem le enkrat v Zgornji Krmi naletel zunaj poti na redke cvetove triglavskega čevljarca. Poznam pa veliko drugih rož, ki jih nabiram in iz njih pripravljam — tudi ob pomoči zeliščarja iz Dekanov — različne pripravke v obliki kapljic in mazil. Verjamem v nedojemljivo moč narave in učinkovanje zdravilnih rož. Lanska suša se je poznala tudi pri beri zdravilnih rož v visokogorju. Upam, da bo letos drugače.«

pravi Stanko, ki prav nič ne kaže, da je stopil že v 90. leto.

Nekateri so ga letos spraševali za recept za to čilo starost. Nasmejan jim je odgovarjal, da vsak posameznik ve za recept, toda le malo jih je, ki ga znajo uresničiti v praksi. Stanko trdi, da je skrivnost v zdravem, brezstresnem načinu življenja.

Stanko ta čas pričakuje vrnitev lastoviških družin. Že zdaj pa na loj, ki ga ima obešenega na vrtu, sedajo detli, ščinkovci, siničke in še druge ptice. Tudi te se pri Vahtarju v Sp. Gorjah očitno dobro počutijo.

POSEBNO SVIZCI SE BOJIJO ČLOVEKOVIH ŠTIRINOŽNIH SPREMLJEVALCEV

V GORAH PSE NA VRVICE!

IGOR MAHER

Kot so pokazale najnovejše raziskave, povzročajo spuščeni psi največje vznemirjenje med gorskimi živalmi. Trije švicarski raziskovalci z Univerze v Baslu so v Bernskih Alpah opazovali kolonijo skoraj tisoč svizcev ter ugotavljali, kako nanje vpliva različno vedenje izletnikov. Pri opazovanju so razlikovali izletnike, ki so ostali na poti, take, ki so pot zapustili, in še

posebej take, ki so hodili neposredno prek vhodov v podzemne rove. Posebni kategoriji sta bili izletniki s psi na vrvi ali spuščeni.

Alpski svizci, ki so do zadnje ledene dobe že živeli pri nas, nato izumrli, po zadnji vojni pa bili ponovno naseljeni iz Centralnih Alp, naseljujejo negozdna, najraje sončna pobočja z obilo prsti, v katero kopljejo globoke rove. V njih preživijo dolgo gorsko zimo, zato morajo preko kratkega poletja nabrati dovolj rastlinske hrane, da si ustvarijo zadostne zaloge telesne maščobe za dolgo zimsko spanje in spomladansko parjenje. Vsako vznemirjenje prekine zanje tako po-

Čas (v minutah), ki ga svizci v povprečju preživijo v podzemnih rovih ob različnih oblikah vznemirjanja: hoja zunaj poti, hoja preko vhodov v rove, hoja s psom na vrvi, hoja s spuščanim psom (po podatkih Maininija s sodelavci, 1993)

